

Több mint alapos gyanú

Várhegyi Éva A bankrendszer elfoglalása c. könyvéről

A Tea Kiadó és a Magyar Narancs könyvsorozatának (*Magyar Narancs könyvek*) első darabjaként 2023 végén került a könyvesboltokba Várhegyi Éva írása. A szerző több évtizede foglalkozik a bankok működésével, követi a magyar bankrendszer történetének fordulatait. A most megjelent kötet betetőzése munkásságának, amely megkoronázza a több mint egytucatnyi megjelent könyvét, amelyek közül most csak négy címet emelek ki: *Bankrendszer Magyarországon*. Reflektor, 1985; *Bankok versenyben. A magyar bankpiac állapota, fejlődése és jövője*; Pénzügykutató Rt. 1995.; *Bankprivatizáció*; Kulturtrade, 1998.; *Bankvilág Magyarországon*; Helikon, 2002. A könyv nagy körültekintéssel, kitűnő szerkezetben, hihetetlenül alapos apparátussal, dokumentációval alátámasztott munka, a közgazdaság- és politikatudomány egyik legkiválóbb alkotása. A szerző lendületes és könnyed stílusban írta meg művét, az első laptól az utolsóig letehetően, izgalmas olvasmány, valóságos krimi. A kötet ugyanakkor nagy gondossággal, tudományos igényességgel, pontos fogalmazással, gazdag apparátussal készült hiánypótló alkotás, amely méltán számíthat arra, hogy iránta nemcsak pénzügyesek, makrogazdászok, gazdaságtörténészek érdeklődnek, de politológusok, szociológusok is kedvtelve olvassák. Az olvasó érdeklődését már az alcím

is méltán felkelti, mert nagyon határozottan előre megfogalmazza, mit is kapunk a könyvtől, ha elolvassuk: *Hogyan állítja szolgálatába a bankokat a politikai hatalom?*

Várhegyi Éva monográfiája 250 oldalon, nyolc és egy a zárógondolatot tartalmazó kilencedik fejezetben gondos forráselemzéssel, a bankrendszer teljes horizontjára, de az egyes bankcsoportokra akár „mélyfúrásokkal” is kitekintő elemzéssel, a kezdeti célok és a megvalósulás szakaszainak összevetésével bizonyítja, hogy nem véletlenül került Orbán és társai kezébe, illetve zsebébe a magyar gazdaság egyik legfontosabb parancsnoki magaslata: a bankrendszer. Gondosan kitervelték, hogy mi a stratégiai cél, a végrehajtás során – ha szükségessé vált – rugalmasan módosítottak a taktikán, felhasználtak gazdaságon kívüli kényszert, az elvileg semlegesnek és részrehajlásmentesnek gondolt törvényhozásnak a zsebeik érdeke irányába hajló alkalmazását, de nem riadtak vissza a monetáris szabályozás körmönfont alkalmazásától sem. Ettől jó egy krimi, hogy in situ látjuk, a gondos Hercule Poirot vagy Mrs. Marple vagy Sherlock Holmes a mi érdekeinket képviselve hogyan tárja fel azt, hogy ki, hogyan, milyen eszközzel és milyen motiváció által fűtve hajtja végre bűnös cselekedeteit az adófizetők, a megtakarítók, a betétesek és a hitelezők zsebére játszva.

Az első fejezetben az előkészületekig, a kitervelésig és a próbajáték, a Postabank lerablásának azonosításáig jutunk el. Ekkor még mindegyik politikai csoport gyenge kezdő, mindegyik sejti, hogy hatalmi aspirációiban sokat segíthet egy bank, „amelyik igazán közel áll önhöz”, ám még nem merik a legnyíltabb gátlástalansággal rátenni a kezüket az adófizetők pénzének a megkaparintása mellett a betétesek pénzére is. A próbajáték a 90-es években még amatőr, csak az okozott veszteség profi szintű. A próbajátékot a második fejezetben a megszerezni kívánt szektorok azonosítása és néhány kiszemelt bank megszerzése követi. Ahogy fokról fokra halad előre a történet, úgy válik egyre izgalmasabbá. Különösen tanulságos a bankrendszer koronagyémántjának, a pénzügyi irányító hatóságnak, a Magyar Nemzeti Banknak a megszállásáról szóló harmadik fejezet. Az MNB-sztori azért különösen érdekes, mert ebből megtudjuk, hogy a monetáris politika, pénzünk vásárlóerejének védelme korántsem az egyetlen és központi célja a jegybanknak. E központi cél mellé – amiért egyáltalán a jegybankok függetlenségét a nemzetközi szakirodalom és szabályozás hangsúlyozza – odatüremkedik a kormány gazdaságpolitikájának alázatos, a vezér fejében még meg sem fogalmazott célok szolgálata. Ám ebből a fejezetből azt is megtudjuk, hogy a jegybank elnöke, akit a vezér korábbi „jőszolgálatai”, és nem feltétlenül megkérdőjelezhetetlen pénzügyi szakértelme miatt nevezett ki a jegybank élére, aszerint jutalmazza vagy éppen bünteti a bankokat, hogy kiszolgálják-e a vezér privát érdekeit. A különböző

– elvileg minden bank számára elérhető – jegybanki (refinanszírozói) konstrukciókhoz való hozzáférésüket a vezér és a jegybankelnök személyes és családi céljai kiszolgálásában mért hűségük arányában szabja ki, ezzel szorítja rá a bankokat, hogy engedelmes támaszai legyenek a „trónoknak”, amelyeken a vezér és a jegybankelnök trónol. A negyedik fejezetben a kormány házipénztárai: a Magyar Fejlesztési Bank (Magyar Bálint kifejezésével élve: Maffia Fejlesztési Bank) és az Eximbank kerül sorra, ezek segítségével a Covid utáni hullarablástól se tartózkodik vezér és rablócsapata. Az ötödik fejezetben az agyafűrt valahai kolléga, Spéder Zoltán által kiagyalt hadműveletet, a takarékszövetkezetek bekebelezésnek sztoriját ismerhetjük meg, amelynek a végén nem csak a takarékszövetkezetek kistulajdonosai, hanem a kitervelő se nevet, mert ő is „vezéráldozatként” esik el, miként a kistulajdonosok. A hatodikban az OTP versenytársának szánt nagybank, az MBH Rt., a Gólem, a „nemzeti bajnok” létrehozásának a folyamatát követhetjük nyomon. Önmagában ez a fejezet is elégséges bizonyítéka a Bertolt Brecht-től kölcsönzött bonmot-nak „Mi egy bankrablás egy bankalapításhoz képest”? A hetedik fejezetben a baráti és az irányított körön kívüli bankok megszelídítésének, a gazda, a vezér lábához szoktatásának a technikáit ismerhetjük meg, benne egy kitűnő Csányi Sándor-portréval. A nyolcadik fejezetben pedig megismerkedhetünk azzal az érdekes kérdéssel, hogy miért jó egy haveri bankokra épülő bankrendszer.

Ez utóbbi fejezet mondja ki világosan, hogy a haveri bankrendszer,

illetve a haverkapitalizmus kétféle módon teszi lehetetlenné, hogy a polgárok élvezhessék a kapitalizmus és a kapitalista verseny által számukra kínált hasznokat. Egyfelől megfosztja a polgárokat a választás lehetőségétől, azaz a szabadságtól, ami kizárólag a verseny következménye lehet és ami abban jelenik meg, hogy a betétes, a megtakarító, a kölcsönfelvevő a banki szolgáltatások összemérhető és minden ügyfél számára azonos feltételekkel elérhető ár és minőség alapján szelektál és azt választja, amit a maga szempontjából a legelőnyösebbnek tart. Ezen az ágon a haveri bankrendszer nem kényszeríti a bankokat, hogy a betétesek, a bank részvényesei és a bankok hitelfelhasználói egyaránt élvezhessék a verseny által kikényszerített hatékonyságjavulás hasznait, mert – ha vannak – ezt a haverok által uralt és a bank számára kötelezően finanszírozandó ügyfél fölözheti le. Másfelől a közjó szolgálata a haveri bankrendszer (és haveri kapitalizmus) miatt azért is lehetetlen, mert a haveri bankrendszer fölött (is) rendelkező politikai hatalom az adófizetők pénzének a felhasználásával ellensúlyozza a saját zsebét tömő és bankok számára alig csillapított kockázatot, az esetleges veszteséget vagy a versenyben rosszul teljesítő által elszenvedni kényszerült hátrányt. Ebbe nyilván beletartozik az az eset is, hogy a nem prudens módon, a saját tulajdonosi csoportját hitelező haveri bankot megmenti a csődtől. Emiatt a haveri bankrendszer a polgárok pénzéből csavart fidibuszt mindkét végén égeti. Egyszer, mint ügyfél (fogyasztó/betétes/tulajdonos), másodszor, mint adófizető. Úgy is mondhatnánk,

hogy a haveri bankrendszer rászólik a polgárok fosztogatására. Persze kérdés, hogy a politikailag befolyásosok és a pénzvilág urai közötti „haverkodás” teljes mértékig elkerülhető-e, van-e olyan ideális ország, amelyben a haverok nem tesznek kísérletet arra, hogy vállalataikat a haverbank finanszírozza, és fordítva a haverok bankja nem akarja-e a haveri kézben levő vállalatot finanszírozni. Nyilván nincsenek az abszolútizálásig élesen különválasztható érdekcsoportok, de nem mindegy, hogy az erkölcsi, a jogi, a pénzügyi-működési követelmények legfeljebb puhák, érvényesítőik pedig elnézőek, vagy a bankrendszer eleve úgy épül fel, hogy elősegítse a haverok befolyásszerzését.

Várhegyi Éva monográfiája sokoldalúan bizonyítja Bill Clinton megfogalmazásának igazságát: „Ezek a fickók örökre (a hatalomban) akarnak maradni, és pénzt akarnak keresni.” Az én fejemben ehhez szervesen hozzátartozik az a Mikola István által kikotyogott vágy, ami nyilván nem csak az ő fejében élt élénken, de ami jól alátámasztja Clinton igazságát. „Ha négy évre nyerni tudnánk, és [...] utána mondjuk az ötmillió magyarnak állampolgárságot tudnánk adni, és ők szavazhatnának, húsz évre minden megoldódna” – fogalmazott Mikola István a Fidesz 2006. március 19-én tartott vasárnap-i kongresszusán, nagy tapsot aratva. Akkor nem így történt.

A bankrendszerben lezajlott, Várhegyi Éva könyvéből minden rezdülésében nyomon követhető történet ismeretében érdemes visszalapozni Orbánnak ahhoz a nyilatkozatához, amit Debreczeni Józsefnek adott, amikor Debreczeni az első könyvét

írta róla: „A legnagyobb hiba. Örökség nélkül itt hagyni egy politikai irányzatot, materiális örökség nélkül, hogy csak a szellemi örökségből éljünk meg, ez nem megy.” [...] Ezt úgy kellett volna megcsinálni, az én fejemben legalábbis, hogy meg kellett volna találni azt a nyolc-tíz nagyvállalkozót, akik majd Magyarország nagytőkései lesznek. Ennél sokkal több nincsen. És ezeket kellett volna – nem kormányzati eszközökkel, hanem egyszerű banki kapcsolatokon keresztül – támogatni. Ezekkel kellett volna személyes kontaktust kiépíteni, amelyet ők aztán jól tudtak volna használni a piacon, mint versenyelőnyt. Azt a kapcsolatot, amely őket így Magyarország miniszterelnökéhez vagy annak legbelső köréhez fűzte. Igen, az ország nyolc-tíz nagytőkés gazdasági érdekszférájává vált volna meghatározott területeken. [...] Ezt kellett volna megtenni. A bankárok előtt világossá tenni, hogy ez a mi nyolc-tíz emberünk. Aztán már hagyni, hogy az üzlet a maga logikája szerint elrendezze a többi. Esetleg a fejlesztési forrásoknál, pályázatoknál lehetett volna még segíteni, de ott is csak szolidan, semmiképpen sem átlépve a jó ízlés határait.” (Debreczeni József: *Orbán Viktor*, 2002, Osiris, 273–274. o.)

Várhegyi Éva: A bankrendszer elfoglalása. Hogyan állítja szolgálatába a bankokat a politikai hatalom? Budapest, 2023, Magyar Narancs könyvek. 254. oldal, 4690 forint.

Azt is írhatnám, hogy semmilyen diploma nem kell annak követéséhez és a kötetben közölt leírások alapján annak megértéséhez, hogyan tette magáévá az Orbán-maffia a magyar bankrendszert. Éppen alapossága, tárgyyszerűsége okán méltán válhat egy későbbi, szerencsésebb korszakban annak a vádiratnak egyik fejezetévé, amely rámutat és bizonyítja, hogy Magyarországon is – hasonlóan a 20. század Németországához –, ahogy a nürnbergi per amerikai fővádolója, Jackson fogalmazott: „Egy bűnös társulásnak [...] sikerült megkaparintania magát a német kormány gépezetét [...] A németek megszervezték, jó előre megtervezték, elrendezték és törvényesítették a rablást is, úgy, ahogy általában mindent megszervezték; majd gondosan összeállított beszámolókat írtak, hogy bebizonyítsák: íme az adott körülmények között minden lehető elkövettek a rablás legalaposabb végrehajtása érdekében.” Ez az a könyv, amelyet minden magyar betétes, kölcsönfelvevő, fogyasztó, jogot végzett vagy teljesen laikus, miután elolvasta és megértette, hogy hogyan fosztogatják, naponta olvashat, hátha egyszer tesz is ellene. Szakkönyv, tudományos munka így válhat hatásos fegyverré.